

Похиленко Ірина Сергіївна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри права та
публічного управління
Київського національного університету
будівництва і архітектури

ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ: МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА РИЗИКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Активна цифровізація досудового розслідування в Україні, особливо в умовах воєнного стану та зростання кількості проваджень, пов'язаних із воєнними злочинами, обумовлює пошук інструментів, здатних підвищити його ефективність без зниження стандартів захисту прав людини. У цьому контексті генеративний штучний інтелект (ШІ) дедалі частіше розглядається як технологічний ресурс, спроможний оптимізувати аналітичну роботу органів досудового розслідування, однак його впровадження актуалізує питання дотримання права на справедливий суд, принципів змагальності та презумпції невинуватості.

Огляд наукових публікацій підтверджує, що ця проблематика активно обговорюється як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Г. Кучинська розглядає використання алгоритмів для аналізу та оцінки доказів, зокрема їх роль у забезпеченні ефективності збору, зберігання та аналізу доказової інформації у кримінальному провадженні. Авторка зосереджує увагу на перспективі застосування ШІ як допоміжного інструмента на всіх етапах доказування, але водночас наголошує на необхідності оцінки правових обмежень та умов допустимості таких доказів у судовому процесі [1].

Питання використання ШІ у досудовому розслідуванні не обмежується технологічними аспектами, але включає значну кількість правових і етичних викликів. О. Посашков стверджує, що технології ШІ дозволяють ефективно аналізувати великі обсяги статистичних даних і виявляти закономірності, проте

обумовлюють виникнення проблеми об'єктивності та надійності таких висновків [2].

А. Гулько розглядає проблеми регламентації використання ШІ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286 КК України, підкреслюючи, що застосування ШІ має здійснюватися виключно в межах чинного законодавства задля захисту прав підозрюваних та обвинувачених [3].

І. Черниченко здійснює правовий огляд регулювання ШІ у кримінальній процедурі в державах Європейського Союзу, аналізуючи ключові документи ЄС, зокрема Європейську етичну хартію щодо використання ШІ в судових системах та відповідних правових актів, та доходить висновку про прагнення європейського законодавця балансувати між інноваційним застосуванням технологій і захистом прав людини [4].

Огляд наукової літератури щодо імплементації ШІ у досудове розслідування показує, що такі технології вже активно використовуються для розпізнавання образів, автоматизованого аналізу даних, прогнозування злочинів і розподілу ресурсів правоохоронних органів. Фахівці наголошують, що це сприяє підвищенню ефективності розслідування, але потребує відповідних правових і етичних механізмів контролю.

Сучасне досудове розслідування функціонує в умовах обробки значних масивів цифрової інформації, що включає електронне листування, дані мобільних пристроїв, відео- та аудіофіксацію, матеріали з відкритих джерел, супутникові знімки та цифрові архіви. ШІ здатен автоматизувати структурування таких даних, виявляти релевантні фрагменти, формувати аналітичні довідки, узагальнювати інформацію з різних джерел і моделювати хронологію подій. У справах, пов'язаних із воєнними злочинами, особливого значення набуває автоматизований аналіз матеріалів OSINT: алгоритмічні моделі дозволяють ідентифікувати повторювані патерни та зв'язки, що істотно скорочує строки розслідування і зменшує навантаження на слідчих. Водночас використання таких інструментів не може підміняти процес оцінки доказів, який відповідно до засад кримінального процесу

повинен ґрунтуватися на внутрішньому переконанні уповноваженої особи, сформованому внаслідок всебічного та безпосереднього дослідження доказів.

У сфері цифрової криміналістики генеративні моделі можуть застосовуватися для розпізнавання мовлення, перекладу, аналізу метаданих, виявлення втручань у цифрові зображення або реконструкції пошкоджених файлів. Водночас така реконструкція створює ризик змішування первинної доказової інформації з алгоритмічно згенерованим контентом, що ускладнює встановлення автентичності та цілісності доказу. За відсутності чіткої фіксації меж алгоритмічного втручання виникають обґрунтовані сумніви щодо джерела походження доказу, що може поставити під сумнів його допустимість і призвести до порушення принципу безпосередності дослідження доказів.

Особливу загрозу для гарантій справедливого суду становить алгоритмічна упередженість, зумовлена характером даних і статистичними закономірностями, закладеними в модель. Якщо результати роботи ШІ використовуються для формування аналітичних висновків щодо ймовірної причетності особи до кримінального правопорушення, виникає ризик формування своєрідної цифрової презумпції винуватості. Навіть за умови, що формальне рішення приймається людиною, вплив алгоритмічної рекомендації може мати вирішальне значення, що суперечить принципу рівності сторін і підриває ефективність права на захист. У цьому зв'язку критично важливими є прозорість алгоритмів, можливість перевірки логіки їх роботи та забезпечення стороні захисту реальних механізмів оскарження використаних методів аналізу.

Кримінальний процесуальний закон пов'язує доказову силу інформації зі способом її отримання. Відтак алгоритмічний аналіз не може розглядатися як самостійне джерело доказів, а згенеровані аналітичні матеріали доцільно вважати виключно допоміжним інструментом орієнтування слідства. Доказове значення можуть мати лише первинні дані, що підлягають перевірці та дослідженню у процесуальній формі. Відсутність нормативно визначених вимог до фіксації використання ШІ (зокрема, зазначення програмного забезпечення, параметрів

обробки та обсягу алгоритмічного втручання) створює додаткові ризики для справедливості кримінального провадження.

Не менш дискусійним є питання меж авторства процесуальних документів, оскільки ІІІ уже сьогодні здатен формувати проекти повідомлень про підозру, клопотань, постанов тощо. З одного боку, це сприяє уніфікації та підвищенню якості процесуальних текстів, з іншого – ставить під сумнів принцип персональної відповідальності слідчого чи прокурора за зміст документа. Процесуальний акт є формою реалізації владних повноважень і не може зводитися до автоматично згенерованого тексту без критичної оцінки та індивідуалізації фактичних обставин, оскільки це створює ризик формалізації кримінального переслідування і зниження стандарту обґрунтованої підозри.

Таким чином, генеративний ІІІ спроможний істотно підвищити ефективність досудового розслідування, особливо в частині автоматизованого аналізу доказів і цифрової криміналістики, однак його використання повинно мати чітко окреслений допоміжний характер. Інтеграція таких технологій можлива лише за умови нормативного закріплення процедур їх застосування, забезпечення прозорості алгоритмів, збереження персональної відповідальності посадових осіб та безумовного пріоритету права на справедливий суд.

Список використаних джерел

1. Кучинська Г. Аналіз та оцінка доказів штучним інтелектом у кримінальному процесі. *Судова експертиза*. 2025, № (1), С. 126–131. <https://doi.org/10.32782/forensic.science.2025.1.17>.

2. Посашков О. До питання впровадження штучного інтелекту в судові експертизи під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2026, № 34(1), С. 728-735. <https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.58>.

3. Гунько А. Проблеми регламентації використання штучного інтелекту під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286

КК України. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України ; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 454-458.

4. Chernychenko I. Artificial intelligence in criminal procedure: current legal regulations in the EU. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. No. 3. P. 5-10. <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.3.1>.